

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ, ЕТНОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету історії та
міжнародних відносин
/Віталій АНДРЕЙКО/
«20» вересня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

АРХЕОЛОГІЧНА ПРАКТИКА

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	034 Культурологія
Освітня програма	Культурологія
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2023

Робоча програма «Археологічна практика» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 034 Культурологія, освітньої програми «Культурологія».

Розробник: Прохненко І. А., к.і.н., доцент кафедри археології, етнології та культурології ФІМВ

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри археології, етнології та культурології

протокол № 11 від «9» червня 2023 р.

Завідувач кафедри Надія КЕРЕЦМАН

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин

протокол № 8 від «30» червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії Світлана МИШКО

© Прохненко І. А., 2023 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2023 р.

1. ОПИС ПРАКТИКИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС –3,0	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	I	I
Вид підсумкового контролю: диференційований залік Форма підсумкового контролю:	Семестр:	
	2	2
	Індивідуальна робота:	
	60	30
	Самостійна робота:	
	30	60

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Метою археологічної практики є ознайомлення студентів із сучасними методами польових археологічних досліджень, що включає методику закладення стаціонарних розкопів і розвідувальних шурфів, прийоми фіксації знайденого матеріалу, методи камеральної обробки артефактів та їх культурно-хронологічне визначення, оформлення польової документації. Досконале знання методики польових археологічних досліджень необхідне майбутньому культурологу для роботи за фахом (діяльність у сфері збереження культурної спадщини; оцінки музейних предметів, тощо).

Відповідно до освітньої програми, проходження практики сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

ЗК – 1 – Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК – 2 – Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК – 3 – Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК – 4 – Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК – 6 – Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК – 7 – Здатність працювати автономно.

ЗК – 8 – Здатність працювати в команді.

ЗК – 9 – Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК – 11 – Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК – 12 – Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ФК – 1 – Здатність презентувати результати професійної діяльності в усній та письмовій формі, надавати відповідну аргументацію.

ФК – 2 – Здатність визначати ступінь цінності та унікальності об'єктів культури у українському та міжнародному контекстах.

ФК – 3 – Здатність критично аналізувати культурні явища та процеси з використанням загальнонаукових та спеціальних наукових методів.

ФК – 4 – Здатність розуміти та інтерпретувати джерела культури (писемні, речові, візуальні) з урахуванням різних контекстів (історичного, соціального, антропологічного, політичного, релігійного, екологічного тощо).

ФК – 5 – Здатність використовувати різноманітні джерела інформації та методологічний апарат культурології для виявлення, аналізу культурних потреб суспільства.

ФК – 6 – Здатність аналізувати культурну політику в інституціях різних рівнів.

ФК – 9 – Здатність оцінювати матеріальну та духовну цінність об'єкта культурної спадщини різних історичних періодів та географічних ареалів.

ФК – 10 – Здатність популяризувати знання про культуру та поширювати інформацію культурологічного змісту, використовуючи сучасні інформаційні, комунікативні засоби та

візуальні технології.

ФК – 12 – Здатність дотримуватися стандартів професійної етики та міжкультурної комунікації.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Передумовами проходження практики «Археологічна практика» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

ОК 04. Основи матеріальної культури;

ОК 06. Історія України.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Культурологія» проходження практики повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Мати навички критичного мислення, викладати у зрозумілий спосіб власні думки, здійснювати їх аргументацію.	ПРН – 1
Знати та розуміти теоретичні підходи до визначення культури, її проявів та форм існування.	ПРН – 4
Збирати, упорядковувати та аналізувати інформацію щодо культурних явищ, подій та історико-культурних процесів.	ПРН – 5
Розуміти чинники культурної динаміки, принципи періодизації культурних процесів, їх специфічні риси та характеристики.	ПРН – 7
Інтерпретувати культурні джерела (речові, друковані, візуальні, художні) з використанням спеціальної літератури та визначених методик, аргументовано викладати умовиводи щодо їх змісту.	ПРН – 8
Розпізнавати та класифікувати різні типи культурних продуктів, визначати їх якісні характеристики на основі комплексного аналізу.	ПРН – 10

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після проходження практики «Археологічна практика»:

Очікувані результати навчання з практики	Шифр ПРН
Студент після проходження археологічної практики повинен здобути навички критичного мислення, викладати у зрозумілий спосіб власні думки, здійснювати їх аргументацію.	ПРН – 1
Знати та розуміти теоретичні підходи до визначення культури, її проявів та форм існування.	ПРН – 4
Збирати, упорядковувати та аналізувати інформацію щодо культурних явищ, подій та історико-культурних процесів.	ПРН – 5
Розуміти чинники культурної динаміки, принципи періодизації культурних	ПРН – 7

процесів, їх специфічні риси та характеристики.	
Інтерпретувати культурні джерела (речові, друковані, візуальні, художні) з використанням спеціальної літератури та визначених методик, аргументовано викладати умовиводи щодо їх змісту.	ПРН – 8
Розпізнавати та класифікувати різні типи культурних продуктів, визначати їх якісні характеристики на основі комплексного аналізу.	ПРН – 10

5. БАЗИ ПРАКТИКИ

Бази «Археологічної практики» визначаються довгостроковими або короткостроковими договорами між університетом і підприємствами всіх форм власності і є офіційною підставою для проходження практики здобувачів вищої освіти. Тривалість дії договорів погоджується договірними сторонами. Вона може визначатися на період самої практики або на термін до п'яти років з можливістю подальшої пролонгації на такий же строк.

Базами проходження практики можуть виступати польові табори археологічної експедиції УжНУ, розташовані поруч із ключовими пам'ятками області, а також камеральна лабораторія Археологічного музею ім. проф. Балагурі Е.А. ФІМВ УжНУ.

Здобувачі мають можливість завчасно самостійно пропонувати місце проходження практики за умови підписання короткострокового договору між університетом та підприємством.

Закріплення здобувачів денної форми навчання за базами практики та призначення керівників від кафедри оформлюється наказом ректора університету, а здобувачів заочної форми – розпорядженням декана факультету (директора інституту).

Факультет історії та міжнародних відносин наразі має підписані довгострокові договори співпраці з наступними підприємствами, що можуть стати базами практики під час проходження практики:

1. Мукачівський історичний музей Замок Паланок;
2. Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Тиводара Легоцького.

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ «АРХЕОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ»

1. Ознайомитись з архівними матеріалами Інституту карпатознавства та Археологічного музею УжНУ.
2. Ознайомитись з фондами Археологічного музею УжНУ.
3. Дати загальну характеристику пам'ятки, що досліджується.
4. Дати загальну характеристику матеріальної культури населення регіону досліджуваного періоду.
5. Дати загальну характеристику Верхньотиського регіону у досліджуваний період.
6. Дати характеристику основних археологічних пам'яток свого місця проживання.
7. Дати загальну характеристику методики археологічних досліджень стоянки.
8. Дати загальну характеристику методики археологічних досліджень поселення.
9. Дати загальну характеристику методики археологічних досліджень могильника.
10. Дати загальну характеристику методики археологічних досліджень культової

споруди.

11. Дати загальну характеристику методики археологічних досліджень укріплення.

7. ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПЕРІОД ПРОВЕДЕННЯ «АРХЕОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ»

№ п/п	Вид та зміст роботи	Період виконання завдання
1.	Інструктаж перед початком практики. Облаштування польового табору.	1 день
2.	Розбивка нового розкопу, у процесі якої практиканти знайомляться з основними правилами польових археологічних робіт взагалі. Вивчення об'єкту досліджень.	1 тиждень практики
3.	В процесі цієї роботи студенти знайомляться з стратиграфією шарів, методами досліджень та фіксації матеріалів. Ведеться дослідження культурного шару.	1-2 тижні практики
4.	Дослідження та фіксація виявлених комплексів, виготовлення креслень та фотодокументації, первинна камеральна обробка знайдених артефактів.	2 тиждень практики
	Загальна тривалість практики	два тижні

8. ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Практика проходить по завершенню першого курсу у червні-серпні протягом трьох тижнів. Місце проведення практики: польові табори археологічної експедиції УжНУ. Групи студентів нараховують не більше 15 осіб.

Попереднє ознайомлення з методикою польових досліджень для студентів I курсу проводиться на пам'ятках Закарпаття. Терміни: квітень-червень поточного року.

Для організації і контролю за її проходженням кафедра призначає керівника практики. Практика не передбачає вибору студентами місць її проходження. Кожен повинен у складі визначеної групи своєчасно прибути на визначену базу практики.

Якщо студент з поважних причин не зміг пройти практику у визначені терміни, він отримує можливість індивідуального їх продовження (перенесення). За відсутності поважних причин результати практики оцінюються незадовільно.

9. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ, ДОПУСКУ ДО ЗАХИСТУ ПРАКТИКИ

Загальні вимоги до оформлення звіту

По закінченню археологічної практики студент складає письмовий звіт, який включає:

- Характеристику досліджуваної пам'ятки (історія дослідження, археологічна культура, головні досліджувані комплекси та об'єкти, найбільш цікаві виявлені артефакти).

- Опис процесу дослідження.
- Характеристику історії краю у досліджуваний період.

Звіт повинен мати титульну сторінку, на якій вказано назву практики, ім'я та прізвище студента, курс.

До звіту додаються щоденник практики, за можливості польова документація, креслення.

Порядок допуску звіту до захисту практики

До захисту звіту допускаються студенти, які вчасно прибули до польового табору, дотримувались усіх вимог техніки безпеки, у повному обсязі виконали всі доручені завдання та вчасно подали звітну документацію. Звіт студента перевіряє та затверджує керівник практики від кафедри археології, етнології та культурології.

10. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Диференційований залік з практики приймається у формі звітної конференції комісією викладачів кафедри.

Загальне оцінювання результатів проходження практики, виконання індивідуальних завдань, оформлення та захист звітів здійснюється за кредитно-трансферною системою, згідно якої максимальний рейтинг кожного здобувача складається з оцінювання в балах за всіма критеріями, що виставляються під час захисту і переводиться в оцінку за схемою:

Загальна сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	
60 – 63	E	задовільно
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Для визначення рівня оволодіння здобувачами навчальним матеріалом та оцінювання їх академічних досягнень викладачі користуються узагальненими критеріями оцінювання:

90-100 балів А	здобувач вільно володіє навчально-практичним матеріалом, успішно розв'язує завдання у стандартно-виробничих ситуаціях, виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань
82-89 балів В	здобувач володіє навчально-практичним матеріалом у межах програми навчально-виробничої практики, проте у виконанні стандартно-виробничих завдань допускає неточності

74-81 балів С	здобувач володіє певним обсягом навчально-практичного матеріалу, здатний його реалізувати, проте допускає суттєві неточності в стандартно-виробничих ситуаціях
64-73 балів D 60-63 балів E	здобувач володіє навчально-практичним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчально-практичного матеріалу, уміє використовувати одержання знання і уміння, проте допускає окремі помилки в стандартно-виробничих ситуаціях
35-59 балів FX	здобувач володіє навчально-практичним матеріалом поверхнево й фрагментарно
0-34 балів F	здобувач не володіє навчально-практичним матеріалом

Розподіл балів за виконання програми практики та захист звітів:

№п/п	Вид роботи	Бали
1	Польова робота студента	50
3	Участь у камеральній обробці артефактів	15
4	Участь у підготовці польової документації	15
5	Самостійна робота з науковою літературою	10
6	Написання та захист звіту	10

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України: підручник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 480 с.:іл.

Інструкція до «Відкритого листа» на право проведення археологічних досліджень на території України. – К., 1998.

Казакевич Г.М. Кельти: традиційна культура та соціальні інститути. – К.: Фітосоціоцентр, 2006.

Козак О.Д., Потехіна І.Д., Слободян Т.І., Гупало В.Д. Методичні рекомендації з польової антропології. – Львів: НДЦ «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України, 2019. – 108 с.

Котигорошко В. Верхнє Потисся в давнину. 1 000 000 років тому – X сторіччя н.е. : монографія. – Ужгород: Карпати, 2008.

Малеєв Ю.М. Словник археологічних термінів. – К., 2001.

Пеняк С.І. Археологія Закарпаття: історія дослідження / С.І. Пеняк, П.С. Пеняк. – Ужгород «Краєвиди Карпат», 2013. – 256 с.

Попович І. Закарпаття за доби раннього заліза. – Краків-Львів, 2006.

Прохненко І. Дослідження північного валу Малокопанського городища // Археологічні дослідження в Україні 2017. – Київ, 2019. – С. 41-44.

Прохненко І., Жиленко М. Дослідження Середнянського замку // Археологічні дослідження в Україні 2017. – Київ, 2019. – С. 44-47.

- Прохненко І., Жиленко М. Розкопки Королівського замку Нялаб // Археологічні дослідження в Україні 2017. – Київ, 2019. – С. 47-50.
- Прохненко І., Жиленко М. Результати археологічного дослідження Середнянського замку // Фортеця: збірник заповідника «Густань». – Львів: ПРОСТІР-М, 2020. – Кн. IV. – С. 98-119.
- Прохненко І., Жиленко М. Археологічні дослідження Боржавського городища експедицією Ужгородського національного університету // Українська гунгаристика. Наукове періодичне видання. – Ужгород, 2022. – Вип. 2. – С. 5-21.
- Рудий В.А. Видатні та маловідомі археологи України (Біографічні нариси): Довідник. – Львів: Видавничо-поліграфічна фірма «Тріада плюс», 2007. – 324 с.
- Сегеда С.П. Основи антропології. – К., 1995.
- Словник-довідник з археології. – К., 1996.
- Телегін Д.Я., Братченко С.Н. Розкопки курганів за допомогою механізмів // Археологія. - Вип.12. - 1974.
- Чмихов М.О., Черняков І.Т. Хронологія археологічних пам'яток епохи міді-бронзи на території України. – К., 1988.
- Kotigoroshko V. Mala Kopanya. – Satu Mare: Editura Muzeului Sătmărean, 2009.
- Kotigorosko V., Centrul sacral al Tisei Superioare în epoca La Tene-ului târziu. – Satu Mare, 2015.
- Prochnenko I., Zhylenko M. Výskum hradu Seredne archeologickou expedíciou Užhorodskej národnej univerzity // Strenutie výhodoslovenských archeológov. Zborník príspevkov z 28. stretnutia v Stropkove v roku 2019. – Nitra, 2020. – S. 47-64.
- Prochnenko I., Zhylenko M. Výskumy archeologickej expedície Užhorodskej národnej univerzity na hradoch v Zakarpattí // Archaeologia historica. – 2021. – 46. – 1. – S. 97-128.
- Régészeti kézikönyv. Szerkesztők: Gróf P., Horváth F., Kulcsár V., F. Romhányi B., Tari E., T. Biró K. Főszerkesztő: Müller R. Budapest, Magyar Régész Szövetség, 2011.
- Renfrew C., Bahn P. G. Archaeology: Theories, Methods, and Practice. Thames & Hudson, 2016.

Інформаційні ресурси

- Інститут археології Національної Академії наук України. URL: <https://www.iananu.org.ua/vidannya/naukovi-monografiji>
- Сервер східноєвропейської археології. URL: <http://archaeology.kiev.ua/>
- Спілка археологів України (бібліотека). URL: <http://vgosau.kiev.ua/biblioteka/monografii>

**Результати перегляду
робочої програми практики**

Робоча програма перезатверджена на 20___/ 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток___).
(потрібне підкреслити)

протокол №___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище
ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___/ 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток___).
(потрібне підкреслити)

протокол №___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище
ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___/ 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток___).
(потрібне підкреслити)

протокол №___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___/ 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток___).
(потрібне підкреслити)

протокол №___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)